

bunday muammo faqat davlat mablag'lari hisobidan maqbul muddat-larda hal etilmaydi. Shu sababli, o'tgan yildan boshlab davlat arzon uylar qurilishi-ni xususiy sektorga o'tkazishni boshladi, shu bilan birga aholiga maqbul shartlarda ipoteka kreditlarini berish orqali uy-joyga bo'lgan talabni qo'llab-quvvatladi.

Ushbu yo'nalishdagi navbatdagi muhim qadam qabul qilingan qaror bo'lib, unga ko'ra ipoteka kreditlari tijorat banklari tomonidan 20 yil muddatga, 6 oylik imtiyozli davr bilan aholiga beriladi. Ipoteka krediti uchun dastlabki to'lov sotib olingan kvartira qiymatining kamida 15 foizini tashkil qiladi. Uy-joy smetasining 10% miqdorida davlat byudjetidan subsidiyalar uy-joy sharoitlarini yaxshilashga muhtoj bo'lgan shahar va qishloq joylaridagi kam ta'minlangan odamlarga ipoteka kreditlarining boshlang'ich qiymatining bir qismini qoplash uchun ajratiladi.

Shu bilan birga, aholini uy-joy bilan ta'minlash va ipoteka bozorini yanada rivojlantirish maqsadida quyidagi jihatlarga e'tibor qaratish taklif etiladi:

- aholini uy-joy bilan ta'minlash darajasini oshirish, ipoteka bozorini yanada rivojlantirish, sohaga investitsiyalarni jalb etishga qaratilgan samarali islohotlarni davom ettirish;

- talab yuqori bo'lgan hududlarda aholi va tadbirkorlarning takliflari asosida uy-joy qurilishi uchun tegishli infratuzilmani yaratish;

- qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, shuningdek, bino va inshootlarni qurish va rekonstruksiya qilishda hamda ulardan foydalanishda energiya samaradorligini oshirish uchun energiya tejaydigan "yashil" texnologiyalarni joriy etish.

Uy-joy mavjudligini oshirish, ayniqsa, o'rta va past daromadli aholi uchun uy-joy qurilishini moliyalashtirishni kengaytirishni talab qiladi. Shu bilan birga, tez rivojlanayotgan shaharlarda, qoida tariqasida, qurilish xizmatlarini ko'rsatadigan er uchastkalarini etkazib berishni ko'paytirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

sistema-obespecheniya-zhiliem-v-kitae-ekonomiko-sotsiologicheskii-analiz.pdf
gosudarstvennoe-regulirovanie-sistemy-finansirovaniya-nedvizhimosti-opyt-kitaya.pdf
Prognozlash va makroiqtisodiy tadqiqotlar instituti (PMTI) ma'lumotlari

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BANK TIZIMINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI

A.Yu.Agabekob, IYIU, i.f.n., dotsent
D.D.Turg'unov., IYIU talabasi

Bozor iqtisodiyoti sharoitida zamonaviy dunyo shunday qurilganki, har qanday mahsulot yoki xizmatni ishlab chiqarish mijozning ehtiyojlari va talablariga yo'naltirilgan holda amalga oshiriladi. Bank xizmatlari iste'molchilari uchun soddaligi, tezligi va arzonligi kabi fazilatlar dolzarbdir. Bularning barchasidan kelib chiqqan holda, bank sektori biznes modelini takomillashtirish va kredit tashkilotining samaradorligini oshirish maqsadida o'z mijozlarining ehtiyojlarini to'liq va o'z vaqtida qondirish uchun raqamli formatdagi innovatsion texnologiyalarni joriy etishga

muhtojligi aniq. Bank faoliyatida axborot texnologiyalaridan foydalanish mijozlar bazasini kengaytiradi, shuningdek istalgan vaqtda deyarli barcha bank xizmatlarining kecha-kunduz mavjudligi natijasida bank ofisi xodimlarining ishini pasaytiradi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2020-yil 12-may kuni “2020–2025 yillarga mo‘ljallangan O‘zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to‘g‘risida” gi farmonga imzo chekdi. Farmon bilan tegishli strategiya va uni amalga oshirish bo‘yicha yo‘l xaritasi ham tasdiqlandi. Hujjat asosida kelgusidagi 5 yil davomida bank sohasini o‘zgartirishning konseptual asoslari, tamoyillari va yo‘nalishlari belgilab olindi. Unga ko‘ra, bank sohasida o‘rta muddatli islohotlarning asosiy yo‘nalishlari etib quyidagilar belgilandi:

- sektorni qayta qurish – banklarni o‘zgartirish va xususiylashtirish;

- bank nazorati bo‘yicha Bazel qo‘mitasi standartlarini, moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarini va boshqalarni joriy etgan holda qonunchilik bazasini takomillashtirish;

- mijozlarga yo‘naltirilgan xizmatlar, kreditlash mexanizmlari va biznes jarayonlarini avtomatlashtirish orqali xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash va kengaytirish;

- kadrlar malakasini oshirish [1].

Bank sohasi bu iqtisodiyotning yangi texnologiyalar juda keng qo‘llanadigan sohasidan biri hisoblanadi. Oxirgi vaqtlarda yangi kompyuter texnologiyalari, kredit kartalari va pul-moliya bozorida muhim innovatsiyalarni joriy etish davri bo‘ldi. Tadqiqotlar shundan dalolat beradiki, banklar ijtimoiy tarmoqlarga, mobil internetga va hattoki, onlayn o‘yinlar e‘tiborini tortadigan yangi reklama kanallarini juda faollik bilan rivojlantirmoqda.

Bank sektori iqtisodiyotning innovatsion texnologiyalarni joriy etish eng dolzarb va zarur bo‘lgan sohalardan biridir. Bank sektorini raqamlashtirish eng yirik tijorat banklariga o‘z ekotizimini yaratishga imkon beradi, uning doirasida bank mahsulotlari va xizmatlarining yangi formati taklif etiladi, shuningdek ularning faoliyat sohaslarini kengaytirish imkoniyati mavjud. O‘rta va kichik banklar uchun raqamli texnologiyalardan foydalanish eng yirik banklarning ekotizimlaridan tashqarida harakat qilish, mijozlar toifasiga e‘tibor qaratish uchun katta imkoniyatdir. Bank sohasida raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bank xizmatlaridan foydalanishni kengaytiradi va soddalashtiradi.

Shu munosabat bilan aytishimiz mumkinki, bank sektori uchun raqamli texnologiyalarni rivojlantirish bozorda eng muhim raqobatdosh ustunliklardan biri bo‘lib, bu har bir alohida kredit tashkiloti uchun ularni doimiy ravishda rivojlantirish zarurligini belgilaydi.

Tijorat banklarida rahbarlar uchta asosiy yo‘nalishga e‘tibor berishadi: mijozlar, operatsion jarayonlar va biznes modeli. Shuning uchun transformatsiya jarayoni ushbu sohalarda davom etmoqda.

Zamonaviy dunyoda tijorat banklari mijozlarning ehtiyojlari va istaklariga e‘tibor berishadi, ya‘ni bu nafaqat katta hajmdagi ma‘lumotlarni to‘plash, balki ularni chuqur tahlil qilish zarurligini ham o‘z ichiga oladi. Hozirgi vaqtda bunday ishlarni tijorat banki doirasida Big Data (Big Data) raqamli texnologiyasidan foydalanish orqali

amalga oshirish mumkin. Ular maxsus avtomatlashtirilgan vositalar yordamida qayta ishlanadi, chunki Microsoft Excel yordamida bunday ma'lumotlarni tahlil qilish va olingan natijalar asosida tegishli qarorlar qabul qilish mumkin emas deb ishoniladi. [2]

Raqamlashtirish ta'siri ostida bank sektorini o'zgartirishning ikkinchi yirik yo'nalishi operatsion jarayonlardir. Bank faoliyatini amalga oshirish samaradorligi ko'p jihatdan to'g'ri tuzilgan operatsion jarayonga bog'liq bo'lib, bu o'z navbatida ma'lum bir bankning biznes modeliga bog'liq. Ushbu ikki yo'nalish global raqamlashtirish sharoitida transformatsiyaning asosiy yo'nalishlaridan biridir.

Shunday qilib, yuqoridagi Big Data texnologiyasidan tashqari, banklar operatsion jarayonlarda mashinalarni o'rganish, chuqur tahlil, sun'iy intellekt, roboedvayzing, shuningdek blokcheyn kabi innovatsion texnologiyalardan foydalanadilar, bu sizga vositachilar va kredit tashkilotlarining operatsion va buxgalteriya bo'limi ishtirokisiz operatsiyalarni amalga oshirishga imkon beradi.

Uchidan uchigacha texnologiyalardan foydalanish butunlay yangi mahsulotlar va xizmatlarni yaratishga imkon beradi va shuni ta'kidlash kerakki, bu nafaqat bank sektoriga, balki boshqa sohalarga ham tegishli. Ammo bank sanoati uchun bu ayniqsa to'g'ri. Yangi mahsulotlarni yaratish va innovatsion texnologiyalardan foydalanish banklarga turli operatsiyalarni amalga oshirish tezligini soddalashtirish va oshirish, ya'ni banklarning operatsion jarayonlarini optimallashtirish imkonini beradi. Ushbu optimallashtirish mijozlarga xizmat ko'rsatishni onlayn formatga o'tkazish orqali amalga oshiriladi.

Banklarning operatsion jarayonlarda raqamli texnologiyalardan foydalanishi ko'plab afzalliklarga ega, ular orasida mijozlarning shaxsiy ishtirokini talab qilmaydigan onlayn makon orqali mijozlarga xizmat ko'rsatish, moslashtirilgan takliflarni ishlab chiqish, shu jumladan chegirmalar va har bir mijozga nisbatan eng qulay shartlar.

Shuningdek, operatsion jarayonlarni o'zgartirishda shaxsiy uchrashuvlar paytida bank ofisida mutaxassislarni tushirishga qaratilgan chat-Botlarni alohida qayd etish mumkin. Bunday botlar turli yo'nalishlarda dasturlashtirilgan: mijozlarga xatolar yoki boshqa savollarning paydo bo'lishi, texnik yordamga murojaat qilish va shaxsiy mahsulotni tanlash yoki berilgan shartlar bo'yicha eng maqbul bo'lgan bank xizmati sohasida yordam berishdan.

Operatsion jarayonlarning raqamli transformatsiyasiga misol sifatida, pul o'tkazmalari bo'yicha operatsiyalarni amalga oshirishda mijozni aniqlash funksiyasini oddiy fotosurat sifatida o'z ishida qo'llagan Otkritie bankini ko'rib chiqing. Bunday funktsiya mashinani o'rganishga misol bo'lib xizmat qiladi, bu ham bank sektorining ishlash jarayonini osonlashtiradi va shuningdek, uning ishini tezlashtirish. Biometrik identifikatsiya hozirda mashhurlikka erishmoqda. Ushbu raqamli texnologiya onlayn bank hisob raqamini ochishda mijoz va bank o'rtasida shartnoma tuzish imkoniyatini o'z ichiga oladi.

Raqamli texnologiyalarni joriy etishning yana bir yo'nalishi bank xizmatlari yoki mahsulotlarini xarid qilishda banklar ishida naqd pul xizmatlaridan foydalanishga asoslangan. Bunday texnologiyaning xilma-xilligi Big Data-dan foydalangan holda ma'lumotlarni tahlil qilish natijasida individual moslashtirilgan takliflarni yaratishni

ajratib ko'rsatish mumkin. Shuni ta'kidlash kerakki, raqamli transformatsiya amalga oshiriladigan sohalarda banklar deyarli yolg'iz foydalanadilar va xuddi shu texnologiyalar, faqat ma'lum bir mijozlar toifasiga yoki operatsion jarayonlarga e'tibor qaratish. Shaxsiy takliflarni yaratish potentsial mijozlarni jalb qiladi, shuning uchun raqamli texnologiyalarni qo'llashning ushbu sohasi bank sektori tashkilotlari orasida juda dolzarbdir.

Shunday qilib, raqamlashtirish sharoitida bank sektorining o'zgarishi bank faoliyatini takomillashtirish va uning samaradorligi va rentabelligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish imkonini beradi va raqamli texnologiyalardan foydalanish globallashtirish jarayoniga hissa qo'shadi. Raqamli texnologiyalardan foydalanishning maksimal samarasini transformatsiyaga kompleks yondashuv bilan olish mumkin.

So'nggi yillarda iqtisodiyotni rivojlantirishda ilg'or texnologiyalar va innovatsiyalarning ahamiyati oshib bormoqda. Eng yangi texnologiyalar ishlab chiqarish va biznes jarayonlarining samaradorligini oshirishi mumkin. Eng yangi texnologiyalar inson

faoliyatining barcha yangi sohalari va sohalariga kirib borishi bilan an'anaviy yondashuvlar va ish uslublari o'zgaradi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) paydo bo'lishi va tarqalishi global iqtisodiyotga shu qadar ta'sir ko'rsatdiki, yangi bir hodisa – raqamli iqtisodiyot paydo bo'ldi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta'siri ostida odamlarning turmush tarzi o'zgarib boshladi, foydalanuvchilar o'rtasidagi aloqalar o'zgardi - turli jug'rofiy mintaqalar, faoliyat sohalari va boshqalardagi odamlar o'rtasida aloqa o'rnatish imkoniyati paydo bo'ldi. Bu raqamli iqtisodiyotning asosi bo'lgan axborot aloqalarining jadal o'sishi.

Raqamli texnologiyalarning ta'siri global miqyosda ham, mahalliy darajada ham seziladi. Raqamli iqtisodiyot yangi ishlab chiqarishlarning kombinatsiyasi sifatida global iqtisodiyotning tez o'sib borayotgan qismidir. Yangi texnologiyalar yaxshi tashkil etilgan xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining ba'zi jihatlariga o'zgartiruvchi ta'sir ko'rsatadi, bu asosan ishlaydigan mexanizmlarni – aloqa vositalarini yoki sanoat mashinalarini raqamli yoki raqamli mexanizmlarga almashtirish, shuningdek, ularni yanada modernizatsiya qilishdan iborat.

Aksariyat global banklar raqamli yoki mobil shaklga o'tishni qo'llab – quvvatlamoqda. Bugungi kunga kelib, banklar mijozlarining salmoqli qismini online dunyoga to'laqonli moslashgan va busiz hayotini tasavvur qilolmaydigan yosh avlod tashkil etadi. Shunisi qiziqki, dunyo aholisining 90 foizini 30 yoshgacha bo'lganlar tashkil etishini hisobga olsak, bank xizmatlarini raqamlashtirish banklar uchun hayotiy zaruratga aylanib bormoqda.

Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, barcha tarmoqlar va sohalarda, eng avvalo, davlat boshqaruvi, ta'lim, sog'liqni saqlash va qishloq xo'jaligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Xususan, elektron hukumat tizimini takomillashtirish, dasturiy mahsulotlar va axborot texnologiyalarining mahalliy bozorini yanada rivojlantirish, respublikaning barcha hududlarida IT-parklarni tashkil etish, shuningdek, sohani malakali kadrlar

bilan ta'minlashni ko'zda tutuvchi 220 dan ortiq ustuvor loyihalarni amalga oshirish boshlangan.

Bundan tashqari, 40 dan ortiq axborot tizimlari bilan integratsiyalashgan geoportalni ishga tushirish, jamoat transporti va kommunal infratuzilmani boshqarishning axborot tizimini yaratish, ijtimoiy sohani raqamlashtirish va keyinchalik ushbu tajribani boshqa hududlarda joriy qilishni nazarda tutuvchi "Raqamli Toshkent" kompleks dasturi amalga oshirilmoqda.[3]

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarining transformatsiya jarayoni va raqamli bank tizimida ishlashga o'tishi bu – yangi axborot texnologiyalarini rivojlanishi hamda butun dunyo raqamlashtirish poygasiga munosib javob hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar nafaqat mahsulot va xizmatlar sifatini oshiradi, balki ortiqcha xarajatlarni ham birdek kamaytiradi. Boshqacha qilib aytganda, raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish mamlakat bank-moliya tizimi ravnaqining muhim yo'nalishi bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

Shavkat Mirziyoyevning "2020–2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida" gi farmoni. 2020-yil 12-may

Demurchyan L.R. Raqamlashtirish sharoitlarida bank sektorining transformatsiyasi. «Innovatsiyalar va investitsiyalar». № 3. 2022-yil

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni PF-6079-son "Raqamli O'zbekiston — 2030" Strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirishchora-tadbirlari to'g'risida, 2020-yil 5-oktabr

“O‘ZBEKISTON 2030” STRATEGIYASINI AMALGA OSHIRISHDA MINTAQALARNI IJTIMOY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI

***G.P.Erkayeva, i.f.n., dots.
Qarshi DU kafedra mudiri***

Ma'lumki 2023 yil 11 sentabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-158-son Farmoni bilan "O'zbekiston — 2030» strategiyasi" qabul qilindi. Ushbu strategiyaning 60-maqsadida hududlarni kompleks rivojlantirish masalalari qayd etilgan²⁰.

Qashqadaryo viloyati respublikaning janubiy mintaqasi hisoblanib, o'zining tabiiy-iqlimiy va ijtimoiy-demografik sharoitlari bilan mamlakatimiz iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi. Viloyat sanoati rivojlanayotgan mintaqalardan bo'lib, respublika yonilg'i-energetika sohasida yetakchidir. Viloyatning agrar sohaga ixtisoslashuvi uning mamlakat ishlab chiqarish kuchlarini hududiy tashkil etishdagi o'рни va ahamiyatini belgilab beradi.

Iqtisodiy rivojlanish (yalpi hududiy mahsulot) darajasi bo'yicha viloyat 5-o'rinda bo'lib, nisbatan rivojlangan mintaqalar guruhiga kirsada, keyingi yillarda viloyat

²⁰ "O'zbekiston 2030" strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 11 sentabrdagi PF-158-son Farmoniga 1-ilova. <https://lex.uz/ru/>